

ЗНАЧАЈНА СТУДИЈА О ПОПУЛАРНОЈ „ФОЛК“ МУЗИЦИ^а

Љубица Радовић

ljubicamil@gmail.com

Популарна *фолк* музика као феномен краја XX века, који наставља да живи и у XXI веку, заокупља пажњу великог броја научника различитих профила: музиколога, етномузиколога, социолога, етнолога, антрополога и других, који на различите начине покушавају да одговоре на низ питања везаних за ову појаву. И поред тога, свеобухватни поглед на овај музички жанр, што се тиче балканских простора, није постојао све до појаве књиге: *Народњаци и турбофолк у Хрватској: зашто их (не) волимо?* аутора др Алексеја Готхардија Павловског. Он је докторирао на Одсеку за етнологију и културну антропологију Филозофског факултета Свеучилишта у Загребу, а од 1990. године ради на Хрватској радио-телевизији као уредник, сценариста и коментатор документарних телевизијских емисија о популарној и традиционалној култури, као и телевизијских преноса фолклорних манифестација. Снимљену грађу је, уз одобрење ове установе, искористио за израду свог докторског рада под називом: *Народњаци или турбофолк у Хрватској: Трендови и разлози популарности*, који је одбранио 2012. године на поменутом факултету. Могло би се рећи да је за писање овако значајне музиколошко-антрополошке студије аутор био мотивисан својим богатим искуством. Иако се у младости бавио другим жанровима популарне музике (блуз, поп, рок) и није био *љубитељ дотичне гласбе* (стр. 12), схватио је да не сме имати *негативан однос према предмету свог истраживања* (стр. 13) и да се мора издићи изнад својих предрасуда како би овој музици могао да приступи исто као и свакој другој. Он у књизи користи и јасно разграничава појмове *народњаци* и *турбо-фолк*. Образлаже да је *турбо-фолк* настао на темељима *народњака* и да су наставили упоредо да живе. Према његовим речима, *народњацима* се у Хрватској називала музика настала на тлу Србије и Босне и Херцеговине, која је у медије продрла шездесетих година прошлог века (стр. 55). *Службени* почетак *турбо-фолка* везује за 1994. годину и појаву одређених песама (стр. 110).

Излагање аутора систематизовано је на 412 страна текста у једанаест целина (од којих су неке подељене и на мање делове). Опсежна вишего-

^а Aleksej Gotthardi Pavlovsky. (2014). *Narodnjaci i turbofolk u Hrvatskoj: zašto ih (ne) volimo?* Zagreb: Naklada Ljevak d.o.o, 412 str.

дишња теренска истраживања за потребе студије спроведена су у различитим деловима Хрватске. Као методе коришћени су анкета и интервју, који су спроведени са великим бројем саговорника различитог степена образовања, занимања, старосне доби и пола, настањених како у руралним тако и у урбаним срединама. Књига нема илустрације, али је на корицама провокативан дизајн женских недара са дубоким деколтеом који открива истетовирани натпис *I love turbofolk*, што показује да је еротичност, која је заштитни знак популарне културе, у функцији пословне стратегије у којој *амбалажа продаје робу*. Штампане студије, која је изашла октобра 2014. године, подржало је Министарство културе Републике Хрватске, као и Министарство знаности, образовања и спорта Републике Хрватске.

У поглављу *Шта је народна гласба и јесу ли „народњаци“ то?* (стр. 17–54) аутор се бави проблемима терминологије, свестан њене несавршености, и даје сопствену поделу савремене музике. Покушава да разјасни проблем именована музичких жанрова, које, како наводи, треба посматрати кроз призму хиперпродукције, односно као део круга производња – дистрибуција – конзумација. У том процесу музика постаје роба, па се самим тим и критеријуми дефинисања одређеног музичког правца морају мењати. Значајно је истаћи да у овом поглављу писац апелује на то да ... у стручној терминологији разликујемо традицијску од популарне гласбе, односно да новокомпонирану народну гласбу сврстамо под популарну и да термин народна гласба једноставно избацимо из стручне употребе (то јест да га третирамо искључиво као архаизам) (стр. 53). На крају овог поглавља аутор подвлачи да је реч о глобалном процесу, који се није одигравао само на тлу Хрватске и некадашње Југославије већ и свугде у свету.

Какви су историјски развој и политичко-друштвене околности у чијем оквиру се појављује и живи музички правац у Хрватској назван *народњацима*, а певачице овог жанра *цајкама*, сазнајемо у поглављу *Повијест феномена: настанак и развој „народњака“/турбофолка и њихово ширење Хрватском* (стр. 55–118). На овом месту аутор успева да пружи један свеобухватан, компактан преглед историјског развоја овог музичког правца на тлу земаља матица – Србије и Босне и Херцеговине. Иако то није главна тема интересовања књиге, ове информације су од пресудног значаја, с обзиром на то да расветљавају контекст те популарности и на читавом подручју Хрватске. Уз релевантне изворе на које се позива и надовезује својим минуциозним запажањима и ставовима, аутор анализира главне актере и њихове стилске искорак у музици. У Србији су они зарад опстанка на тржишту, то јест новца, неретко били и у служби националистичке и политичке пропаганде. Иако у Хрватској друштвено-политичке околности нису подржавале овај музички жанр, јер је долазио из земље са којом је била у сукобу, турбофолк је *завладао* и овим простором. По речима аутора, за разумевање ове појаве једини кључ је комерцијалност и потреба за опстанком и зарадом.

Поглавље *Опис феномена у Хрватској* састоји се из две целине, а то су: *Распрострањеност и интензитет конзумирања* (стр. 119–153) и *Анализа конзумента* (стр. 154–187). У првом потпоглављу на основу података из спроведених истраживања, ранијих искустава и аутоанализе, аутор приказује опречне изјаве о слушаности *народњака*, односно турбо-фолка, у Хрватској. Разлог опречних ставова казивача, по његовом мишљењу, може бити и у њиховом осећају нарушавања сопствене репутације. Било како било,

аутор на крају овог дела закључује да се, иако различитог интензитета, овај музички жанр конзумира у свим крајевима Хрватске, а највише у њеном источном делу, највероватније због близине његовог изворишта. У одељку *Анализа конзумента* истакнуто је да је публика која слуша ову музику веома хетерогена. У том погледу аутор јасно поставља следеће питање: *Ако је конзументска популација „народњака“/ТФ-а толико хетерогена, због чега се и даље провлачи мишљење да је реч о људима „без укуса“, „необразованим“, чак и „склоним насиљу“ или криминалу?* (стр. 187). Одговор на ово питање даје у следећим поглављима студије.

У поглављу *Друштвена критика „народњака“ и турбофолка у Хрватској* аутор покушава да открије корене негативних коментара на рачун поменуте музике. На основу свог критичко-интерпретативног става, он на веома проницљив начин закључује да је негативан став према турбо-фолку у Хрватској усмерен на политику, а не на саму музику. Према његовом речима популарност овог музичког жанра *не лежи у политици већ у афинитетима конзумента у смислу људске потребе за музиком* (стр. 214).

„Народњаџи“/турбофолк и хрватска комерцијална/популарна гласба (стр. 151–329) наслов је наредног поглавља у којем на основу прикупљених информација аутор даје објективан сопствени став поредећи *народњаке* и турбо-фолк из Србије и Босне и Херцеговине са популарном музиком из Хрватске. По његовом мишљењу, хрватски музичари и дистрибутери, без обзира на покушај да скрену пажњу домаће публике на сопствене музичке производе, заговарајући и њихов национални значај, а скривајући истините мотиве комерцијалне природе, нису успели да конзументе лише српских *оригинала*. Ослушкујући трендове тржишта, хрватска популарна музика, поред осталог, копира и српски и босански турбо-фолк, не разликујући се од њега ни по чему битном, користећи га као погодно средство за остварење једног јединог циља – зараде.

Поглавље *„Народњаџи“/турбофолк и популарна култура* (стр. 330) садржи три целине: *Текстови „народњака“/турбофолка* (стр. 339–363), *Гласба „народњака“/турбофолка* (стр. 364–373) и *(Турбо)Поп култура духа и тијела* (стр. 374–398). На овом месту, кроз анализу текстуалне и музичке компоненте, аутор покушава да докучи разлоге због којих је овај музички жанр привлачан широком аудиторијуму. Такође, говори о важности визуелног, које, због његовог комерцијалног ефекта, људско тело у еротском смислу укључује у све домене популарне културе.

У *Закључку* ове студије (стр. 399–404), сумирајући резултате свог опсежног истраживања, аутор објашњава: *...питање „због чега су 'народњаџи'/ТФ популарни у Хрватској“ као мотив истраживања је, заправо, промашено, будући да је то, да јесу и зашто јесу, посве јасно и разумљиво. Право је истраживачко питање ове теме „због чега то не успјевамо видети?“, „због чега се томе чудимо?“ и једино што је притом чудно, наше је чуђење* (стр. 404). Даље образлаже да разлози том чуђењу леже у наслеђеним културним предрасудама и идеји културне надмоћи.

Веома је тешко резимирати посебне вредности ове исцрпне и утемељене студије. Оно што треба истаћи јесте да је реч о аутору који недвосмислено има велико истраживачко искуство, који оштроумно промишља развијајући културолошке предрасуде и који на критичан, а у исто време и суптилан и оригиналан, начин посматра све појаве и промене на пољу попу-

ларне културе у Хрватској и окружењу, укључујући и *народњаке* и турбо-фолк као њене важне сегменте. Иако је овај музички феномен у приличној мери проучаван са различитих аспеката, ова студија представља пионирски подухват на простору земаља бивше Југославије. У њој су на једном месту систематизована досадашња сазнања и истраживања из ове области. Јасним и разумљивим стилем писања ову, у научном смислу веома занимљиву књигу, аутор је успео да приближи широј читалачкој публици кроз јединствену и веома занимљиву причу. Она представља незаобилазно штиво за свакога ко има намеру да се професионално бави истраживањима популарне културе.